

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta umění a architektury

Anima Mea

Diplomová práce

Studijní program: N8208 - Design

Studijní obor: 8206T123 - Design prostředí

Autor práce: **BcA. Lukáš Ráček**

Vedoucí práce: MgA. Leona Matějková

Liberec 2017

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta umění a architektury

Anima Mea

Diploma thesis

Study program: N8208 - Design

Study branch: 8206T123 - Environmental Design

Author: **BcA. Lukáš Ráček**

Supervisor: MgA. Leona Matějková

Tento list nahradíte originálem zadání.

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci Revitalizace čtvrti v okolí Papírového náměstí v Liberci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo. Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL. Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Revitalizace čtvrti v okolí Papírového náměstí v Liberci vypracoval samostatně pouze za použití pramenů, které cituji a také uvádím v přiloženém seznamu zdrojů. Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ:

S pokorou a respektem budu vždy vzhlížet k vedoucím své diplomové práce MgA. Leoně Matějkové a Mgr.A. Jiřímu Jindřichovi. Děkuji za důvěru a pomoc při nacházení správného směru během celého mého studia a při konzultacích vztahujících se k mé diplomové práci.

ABSTRAKT:

Cílem diplomové práce je iniciovat obnovení součásti "starého" centra Liberce v okolí Papírového náměstí, která je za posledních několik desítek let soustavně zanedbávána a devastována. Nejvýznamnějším problémem této městské části je zchátralost objektů a z toho plynoucí dlouholetá odloučenost, která má za následek zvýšenou kriminalitu, nepřehlednost ulic, zanedbávanou infrastrukturu pouličního osvětlení, komunikací a hromadění komunálního odpadu. Výstup této práce má za úkol poukázat na problematiku zanedbané čtvrti, odhalit její skutečný potenciál integrováním mezi přilehlé funkční městské části. Zpřístupnit čtvrť tak, aby napomáhala propojení důležitých městských částí v jejím okolí, čímž se obnoví její důležitá pozice v komplexní funkčnosti centra Liberce.

Řešením práce je aktivní mapa, převedená do skutečného prostoru. Toho je docíleno vytvořením srdce čtvrti, které navede procházející do skrytých míst a odhalí i nejvíce zanedbávaná místa této městské části.

ABSTRACT :

The aim of this diploma thesis is to initiate the renewal of the part of the "old" Liberec center around the Papírové náměstí, which has been systematically neglected and devastated for the last several decades. The most serious problem in this part of the city is the disrepair of the buildings. The result is the separation of neighborhood and the consequences are increased crime, neglected street lighting infrastructure and road network and the accumulation of municipal waste. This work aims to show the problems of the neglected neighborhood, reveals its real potential by integrating among adjacent functional city areas. To make the neighborhood accessible to help the interconnection of important urban areas in surroundings. This way restores quarter important position in the complex functionality of the center of Liberec.

By solving the work is an active map converted to real space. I create a heart of quarter and lead the passing people into hidden places and reveal even the most neglected places in this part of the city.

KLÍČOVÁ SLOVA

PROSTOR, ČTVRŤ, ULICE, CENTRUM, FUNKCE, MĚSTO, RŮST, REVITALIZACE, ČAS, INICIACE, NÁMĚSTÍ, PROPOJENÍ, BARVY, STRUKTURY

KEYWORDS

SPACE, DISTRICT, STREET, CENTER, FUNCTION, CITY, GROWTH, REVITALIZATION, TIME, INITIATION, SQUARE, CONNECTIONS, COLORS, STRUCTURE

Obsah

1. ÚVOD	10
2. ANALÝZA	11
2.1. ROZBOR POJMŮ	12
2.1.1. FUNKČNOST	12
2.1.2. PROPOJENÍ	12
2.1.3. SRDCE	13
2.1.4. POHYB	14
2.1.5. POHLČENÍ	15
2.1.6 STRUKTURA	17
2.2. MINULOST	18
2.3. PŘÍTOMNOST	23
3. KONCEPT	26
3.1. ZÁZNAM POHYBU	27
3.3. PROMĚNA	29
4. VÝSLEDNÝ PROJEKT	31
4.1. PROJEKT	31
4.2. NÁSTROJE	32
4.2.1 ZÁZNAM	32
4.2.2. KOMUNIKACE	34
5. ZÁVĚR	36
6. SEZNAM ZDROJŮ	40
SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	42
PŘÍLOHA	43

1. ÚVOD

Ve své diplomové práci iniciuji revitalizaci okolí Papírového náměstí, které se nachází v nedílné součásti centra Liberce. Jde o místo, na které se od 50. let 20. století rádo zapomíná. Jedná se o městskou část, která má bezesporu své nepopíratelné kvality. Dnes nejsou na první pohled patrné, krčí se ve stínu nahromaděného odpadu, těžko průjezdných komunikací, sutin či opuštěných domů, jenž na nás shlížejí jako němé oběti samotného času. Během let se okolí kolem náměstí jakoby odtrhlo a nedokázalo držet krok s rozvojem zbytku města. Byl zde nastolen řád času bez pravidel. Vše začalo žít vlastním životem před očima samotného města, které reagovalo sklopením zraku.

To je jeden z mnoha důvodů, proč mne místo natolik oslovilo. Objevování zašlých kvalit prostoru, abych je následně mohl koncepčně využít a dopomohl integrovat tuto městskou část ke zbytku centra Liberce. Nelze zde plout po povrchu, je potřeba dostat se skrze nánosy bahna, které do míst během let pomyslně nanesla nedaleko protékající řeka. Pod tím vším se totiž nachází místo hodné obdivu, které nabádá k projití, vytváření společenských akcí a které jako jedno z posledních míst může odkrývat zašlou krásu této části starého Liberce, kde se vše ještě nestihlo nakumulovat do obřích budov ukrajujících osobitost města.

Ve své práci se věnuji pojmům jako funkčnost, propojení, pohyb... Jsou to body, které shledávám stěžejní pro koncept obnovení městské části v okolí Papírového náměstí.

2. ANALÝZA

V této teoretické části mé práce jsem si rozvrhl projekt do několika rovin. Hledání podstaty místa s rozbořem pojmů, které shledávám pro funkční městskou část zcela nezbytné. Odkrývání historických faktů a přirozených principů s ohledem na současný stav ve snaze najít vhodné řešení integrováním čtvrti do širších vztahů přilehajících částí města.

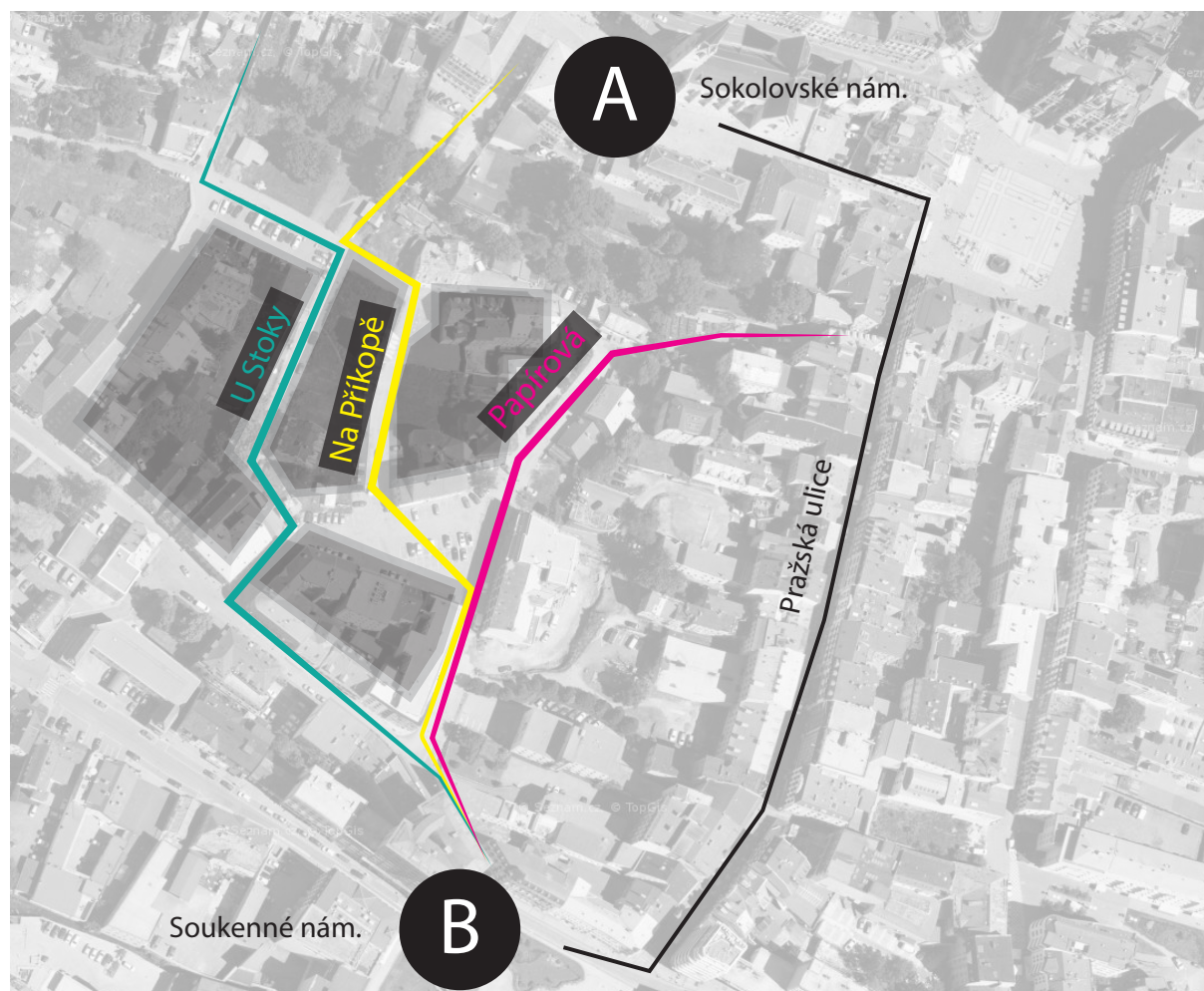
2.1. ROZBOR POJMŮ

2.1.1. FUNKČNOST

Od počátku vzniku čtvrti kolem dnešního Papírového náměstí měla tato městská část funkci vycházející z její polohy vůči rozvíjející se bohaté části města na kopci. Byla domovem početného chudšího obyvatelstva a dělnictva. Tato funkce se postupně během 19. století začala vytrácet. Město se rozrůstalo díky textilnímu průmyslu a začala se prosazovat i střední třída obyvatelstva, která osidlovala spodní část města kolem řeky. Čtvrť postupně chřadla, nebyla schopna držet krok s přilehlými nově vznikajícími městskými částmi. Přirozeně tak přestávala být potřebná a ztratila svou funkci, kterou musí plnit každá prosperující městská část. V tomto ohledu vnímám čtvrť jako mrtvý prostor, kde je zapotřebí vnuknutí nového života. Pokud si uvědomíme, že čtvrť je situována mezi přilehlými klíčovými místy centra Liberce, vychází na povrch funkce, díky které můžeme znovu celý prostor integrovat a napomoci funkčnosti centra Liberce. Je to propojení.

2.1.2. PROPOJENÍ

Samotná čtvrť se nachází mezi dvěma důležitými částmi centra Liberce. Horní část, tedy Sokolovské náměstí a níže položené Soukenné náměstí. V současné době se primárně využívá ke spojení těchto dvou náměstí Pražská ulice, ačkoliv to není nejkratší možná cesta. Čtvrť trpí nepřehledností a díky rozbitým komunikacím, zchátralým objektům a zkomírajícímu pouličnímu osvětlení lidé k projití volí zcela přirozeně jiné možnosti, především ve večerních hodinách. Život této zdánlivě odlehle části města, ačkoliv se nachází v centru, lze vdechnout právě propojením. Toho lze dosáhnout vytvořením podnětu pro průchod čtvrtí, které bude mít primární efekt zkrácení cesty městem.

obr. 1: Znáznornění situace propojení dvou přiléhajících městských částí

2.1.3. SRDCE

Jeden z nejdůležitějších orgánů nejen lidského těla. Během prvopočátků studií lidské anatomie přímo vzkvétaly mylné názory na funkčnost srdce. Zřejmě nejzajímavější je teorie lékaře Galena působícího ve 2. století n. l. v Říme. Podle něj vznikala krev v játrech a v srdci hořel plamen, který nás udržoval při životě. Více než úsměvně působí tato myšlenka romanticky, a přesto tuto teorii po staletí nikdo nezpochybňoval. Představte si, žít v době, kdy je nejpravděpodobnější vysvětlení vaší existence, že ve vašem nitru žhne plamen, díky kterému jste naživu. Úžasné.

Dnes už jsme samozřejmě moudřejší a funkčnost srdce je zjevná. Ovšem to neznamená, že sval, který je schopen nepřetržitě po celá desetiletí pracovat bez

zaváhání, již není hoden obdivu. Jeho úkolem je neustálá cirkulace krve a “roznášení života” po těle. Srdce samotné je jakýmsi symbolem života a naděje. Tep zrozený v srdci je nejzákladnější měřitelná životní funkce, důkaz života.

2.1.4. POHYB

Pojem pohyb neboli lokomoce se používá tehdy, mění-li hmotné objekty svoji vzájemnou polohu, tvar, velikost, tepelné, elektrické nebo magnetické vlastnosti, skupenství, chemické složení, biologické vlastnosti apod. Různé druhy pohybu jsou studovány v různých vědních oborech. Pohyb je základním projevem existence hmoty.

Dosáhnout vyjádření života, změny a rozmanitosti lze za pomoci zaznamenání pohybu promítaného do struktur a vzorů. Vzory s rovnými hranami a ostrými rohy se mohou vyvinout do podoby vln a vlnek, zatímco zaoblení rohů a hran může přetvořit krystaly do květin a transponovat staccatové rytmy do melodických kompozic. Geometrické vzory se vyznačují silným vizuálním opakováním - od šachovnicových mřížek k prosté struktuře cihlového zdiva a základním vzorům tkanin. Pro mnohé je ovšem příznačná bezživotnost a teprve tehdy když jsou rovné linie mřížek přivedeny k životu jako vlnky šířící se po jezeře nebo oscilující struny houslí, začínají pulzovat a transformovat se směrem k živým formám biomorfních vzorů.

Každý vzor a struktura potřebuje k probuzení a procitnutí v život svůj bod počátku. Bod počátku je mikrokosmickým zárodkem života, který je makrokosmicky vyjádřen jako kruh. Posouváním bodu dostáváme čáru a rotace zase vede ke vzniku kruhu. Studium struktur obrací pozornost k detailnímu zkoumání pozorovatelných vztahů, poměrů a souvislostí mezi složkami složitě uspořádaných systémů. Zdůrazňuje uspořádání celku, které teprve dává smysl funkcím jeho částí. Nechává naopak stranou otázky celkové povahy a vývoje těchto systémů.

2.1.5. POHLCENÍ

Je to trend, či snad nemoc současnosti. Výstavby dominantních a reprezentativních komplexů ve městech, které soustřeďují vše na jeden bod. Neovlivňují pouze samotné místo na kterém stojí. Jejich vliv postupně prorůstá do všech přilehlých částí, nenápadně mění fungování městských center a značně ovlivňují pohyb obyvatel městem. Pro Liberec jsou nejikoničtější nákupní domy v historickém centru města, které zaujímají rozlohu 1200 m² na 1000 obyvatel. To je mimochodem nejvíce v celé Evropě. Pro srovnání průměr v ostatních zemích Evropy je 250m² na 1000 obyvatel. Liberec jako město začíná být postupně pohlčován těmito budovami bez měřítko a necitlivosti vůči okolním zástavbám. Podobná stavba v současnosti hrozí i čtvrti v okolí Papírového náměstí. Tento developerský zásah popře veškeré urbanistické a historické kvality místa, které jsou v současnosti pouze skryty pod rouškou zchátralosti.

DTZ, mezinárodní poradenská společnost, *Průzkum velikosti prodejní plochy na počet obyvatel, 2013*, [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://www.dtz.com/Czech_Republic/Media_Centre/Latest_news/Prague%2C+Liberec+and+Olomouc+have+more+shops+per+1%2C000+inhabitants+than+London

2.1.6. STRUKTURA

“Latinsky struere - skládat, sestavovat, budovat, pořádat, označuje způsob složení, vnitřního uspořádání nějakého objektu, zejména pokud vykazuje nějaké pravidelnosti a zákonitosti. Je to souhrn vztahů mezi prvky nějakého seskupení. Mnohdy se chápe také jako účelné uspořádání prvků, částí nebo složek nějakého celku podle jednotícího principu či plánu.

Studium struktur obrací pozornost k detailnímu zkoumání pozorovatelných vztahů, poměrů a souvislostí mezi složkami složitě uspořádaných systémů. Zdůrazňuje uspořádání celku, které teprve dává smysl funkcím jeho částí. Nechává naopak stranou otázky celkové povahy a vývoje těchto systémů.”

obr. 2: Vizualizace kapitoly

2.2. MINULOST

Historie Liberce sahá do 11. či 12. století, kdy vzniká první osada poskytující zázemí kupcům a poutníkům putujících po obchodních stezkách propojujících vnitrozemí se severními oblastmi. Stezka vedoucí přes území dnešního Liberce byla ve své době středem mnoha sporů, jelikož byla přímým konkurentem obchodní trasy vedoucí přes Jablonné v Podještědí a Žitavu. To vedlo v letech 1341, 1351 a 1378 k opakovaným zákazům ve využívání stezky. Systematická kolonizace Liberecka tak byla podle dochovaných písemných pramenů Bieberštejny zahájena nejspíše až v první polovině 14. století. Z darovacích listin kolem roku 1411 jsou patrné dva rozdílné názvy Liberce. Reychemberg či Rychemberg, ale také Habersdorf. Můžeme tak předpokládat že ve 14. století na území Liberecka koexistovali dva sousedící celky. Reychemberg (v překladu Bohatá hora), jak název napovídá byl situován na vyvýšeném kopci kolem Staroměstského náměstí (dnes nám. Dr. E. Beneše.) a oproti tomu Habersdorf (Habertova ves) ležel na místech dnes spodního centra Liberce v okolí terminálu MHD a Harcovského potoka.

To nás pomalu dostává k samotné čtvrti kolem dnešního Poštovního náměstí. Výstavba movitějšího centra města probíhala na kopci. Roku 1622 přešel Liberec po potlačení stavovského povstání do rukou slavného vévody Albrechta z Valdštejna. Jelikož však město svou podobou nevyhovovalo hospodářským nárokům, bylo rozšířeno o Nové Město. Toto rozšíření zahrnovalo založení Novoměstského náměstí (dnes Sokolovské nám.) Díky tomu vznikají mezi domky obklopující náměstí přirozené uličky a cesty směřující ze svahu dolů. Můžeme se domnívat, že i díky tomu kolem 16. století začíná pod svahem vznikat chaotická obytná dřevo zástavba bez urbanistické koncepce. Díky četným záplavám v oblasti se v nově vznikající čtvrti usidlují převážně chudší vrstvy a dělníci pracujících právě na rozvoji města.

Během 18. a 19. století přichází do Liberce rozkvět. Alespoň co se nárůstu obyvatelstva a hospodářství týče. Velkou měrou se na tom podílí rozvoj textilního průmyslu. Na podobu města to mělo absolutní vliv. To zcela názorně líčí Jan Neruda ve svém fejetonu, který byl zveřejněn v Národních listech dne 8. října roku 1865.

obr. 3: Veduta Liberce z roku 1736, zdroj: ZEMAN Jaroslav, *Liberec - urbanismus, architektura, industrial, pomníky, objekty, památky*, 2011, nakladatelství KNIHY555, ISBN 978-80-86660-33-2

¹ *“Nepříjemný je Liberec jak málokteré město. Kdyby chtěli realisté poesii umrtvit, nechť ji internují do Liberce: za čtrnáct dní bude na ní místo pele sukno a její růžové tváře budou obarveny do špinavého modra. Lidé tu vypadají jako marinovaní ouhoři, místo domů jsou zde jen barvírny, Kamenice má v řečišti svém místo vody rozpuštěnou šmolku, - člověka to mrzí, že alespoň nebe není zde zelené nebo červené, aby přece nějaká byla změna! Modro a nic jiného než modro, sukno a nic jiného než sukno! ”...*

“Kdosi vyličil, že Liberec vypadá, jako by byl někdo dal pyšné paláce a mizerné chatrče do jednoho pytle a pak vše vysypal, ať to padne kam padne. Pravda, chatrčí je tu dost, ale pravých paláců jsem neviděl! A ostatní domy jsou zase jen továrnami, jeden jako druhý, všechny pod břídlíci a všechny s bleskosvodem; několik set stejných modelů a dohromady jmenuje se to Liberec.”

VISIT LIBEREC - internetový portal. Dostupné z: <http://www.visitliberec.eu/vse-o-liberci/historie/>

¹ ZEMAN Jaroslav, *Liberec - urbanismus, architektura, industrial, pomníky, objekty, památky*.

2011, nakladatelství KNIHY555, ISBN 978-80-86660-33-2

obr. 4: Dům na dnešním parkovišti na Papírovém náměstí, 1.pol. 20. století

obr. 5: Pastýřská ulice, domek s křížem, datum neznámý

obr. 6: Zástavba v ulici U Stoky, 20.-30. léta 20. století

obr. 7: Cesta z ulice Na Poříčí k Lázeňskému vrchu, přelom 19. a 20. století

obr. 4, 5, 6, 7 - zdroj: **CHOCHOLOUŠKOVÁ Hana, LHOTOVÁ Markéta, Zmizelé Čechy / Liberec, Vyd. 1.Knihy, nakladatelství Paseka, 2010, ISBN 978 -80-7432-031-6**

Bohužel zřejmě díky své povaze se městská část kolem dnešního Papírového náměstí oproti zbytku města nikterak významně nerozvíjela. Však ještě v první polovině 20. století se zde nacházely dřevěné domy a chudinská čtvrť trpěla na velice špatné hygienické podmínky. Byla tak nutná asanace, díky které byly postupně staré domy nahrazovány zděnou zástavbou. Tento zásah probíhal do 50. let 20. století spolu s příchodem nových obyvatel, kterým byly domy a parcely přiděleny. Od té doby je čtvrť v úpadku. Komunikace jsou již dávno za svou životnosti, osvětlení připomíná spíše stínohry a u domů samotných často vznikají domácky budované objekty z odpadních materiálů jako kůlny a oplocení.

2.3. PŘÍTOMNOST

V současnosti město hledá způsob, jak čtvrť oživit. Nejedná se o lehký úkol, jelikož navzdory svému zanedbání se jedná o velice citlivou část města.

Během roku 2009 vznikl plán na výstavbu masivního šestipatrového domu, jehož zástavba sahá do rozlohy celého jednoho bloku čtvrti. Tento návrh naštěstí nezůstal bez povšimnutí, ačkoliv veřejnost byla informována pouze přes úřední desku. Návrh novostavby se potýká s nelibostí nejen značné části občanů Liberce, ale v neposlední řadě je proti i Národní památkový ústav a vznikla petice proti výstavbě iniciovaná spolkem Zbytek, který se zabývá oživením čtvrti v okolí Papírového náměstí. Dům má vyrůst na pozemcích, které původně patřily městu. Město o ně ale přišlo v souvislosti s Mistrovstvím světa v lyžování v roce 2009, kdy je darovalo Pavlu Michalovi (spolumajitel Kalendáře Liberecka) výměnou za pozemky v areálu ve Vesci. Pokud by město pozemky takto nesměnilo, připravovaný projekt by v této podobě zřejmě neměl šanci vzniknout.

² ***“Vítáme každý smysluplný projekt, který tuto lokalitu oživí a zatraktivní. Na druhou stranu je potřeba brát v úvahu to, že jde o lokalitu velmi specifickou s roztroušenou, pestrou zástavbou, jsou tam úzké uličky a tohle všechno by ten nový dům tak, jak je navržen, zničil. Podle nás vůbec nerespektuje charakter daného místa, které je navíc v městské památkové zóně. Pokud by se tento dům povolil, tak už se i další parcely začnou chovat podobně a Papírové náměstí přijde o svoji jedinečnost. Je třeba si uvědomit, že je to jedno z mála posledních míst v Liberci, kde je ještě stará, původní zástavba,” vysvětluje Žid.***

Historické centrum za poslední roky utřilo bezesporu hluboké šrámy. Nakolik bude developerský tlak silný a zdali zvítězí cit a touha po krásném centru Liberce ukáže čas.

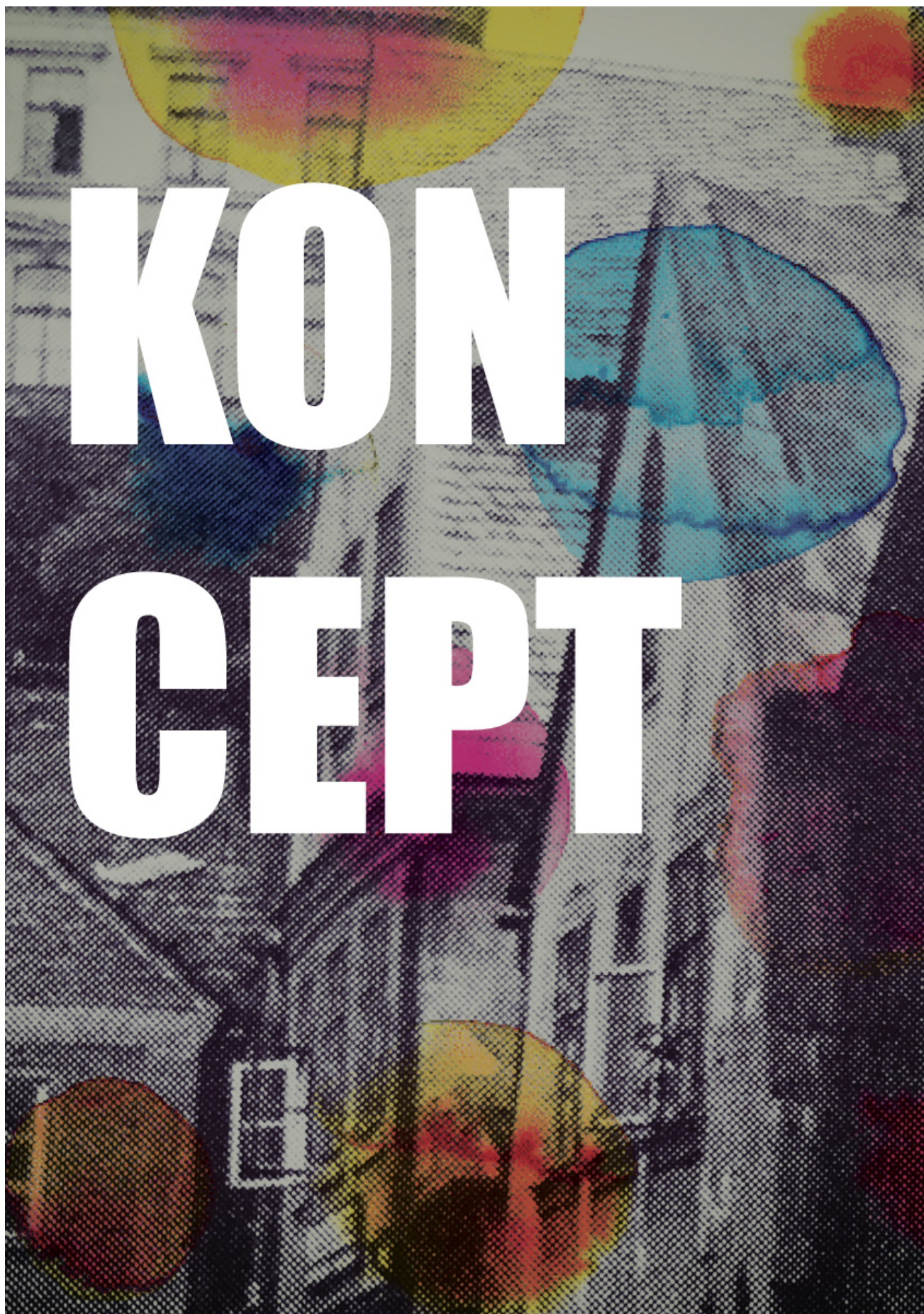
² Článek - Liberecký deník.cz / Autor: Jana Pavlíčková [cit. 21.11.2015]. Dostupné z: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/vyrose-na-papirovem-namesti-dalsi-dum-20151121.html

obr. 8: Dnešní podoba Papírového náměstí

obr. 9: Pohled z ulice Na Příkopě do ulice U Stoky

obr. 10: Vizualizace kapitoly konceptu

3. KONCEPT

Ve své práci se snažím výtvarně zasáhnout do situace, která ve čtvrti během posledních desítek let vzniká a poukázat na vytrácející se život malebné části města. Mým cílem je za pomoci mapování pohybu v ulicích odhalit onu živost a skrytou krásu. Samotná přítomnost, vytvářející obrazce dění a reflektující skutečnou podobu místa, tak přivede čtvrť k životu a to tím nejpřirozenějším způsobem, který vyplývá z její funkčnosti.

3.1. ZÁZNAM POHYBU

Je potřeba vytvořit funkci čtvrti z dlouhodobého hlediska udržitelnou. Musí se stát ikonickou, v ideálním případě nepřenositelnou součástí. Proto jsem se rozhodl vycházet ze samotného problému čtvrti a to je její skomírání spjaté s úpadkem infrastruktury a na to navazující neprostupnost celého prostoru. Pozorováním pohybu v této městské části vznikají data a situace. Jsou nezvratným důkazem života čtvrti. Mým cílem je na základě vzniklých situací vytvořit záznamy, které odkryjí opomíjené zákoutí a zcela přirozeně navede nejen obyvatele Liberce k průchodu ulicemi a vnímání prostoru, který je obklopuje.

3.2. VDECHNUTÍ ŽIVOTA

Uvědomil jsem si, že čtvrť je v současném stavu neživá a je potřeba zvolit správný impuls k jejímu probuzení. Doslova rozlít život ulicemi tak, aby ho lidé dokázali pozorovat a co především, aby se oni samotní stali impulsem. Ulice jako tepny, ve kterých proudí život, potřebují zcela přirozeně své srdce. Srdce, díky kterému budeme moci vnímat rozmanitost, krásu a samotnou podstatu čtvrti kolem Papírového náměstí.

Život začíná v bodě zrodu, který se postupně zvětšuje. Takto počíná růst, což je nejpřirozenější přírodní proces. V ulicích čtvrti lze stanovit takovéto body zrodu, z nichž se vše na základě pohybu odvíjí a prostupuje i do dnes lidmi minimálně navštěvovaných míst. Je to způsob, jak odhalovat a poznávat co se roky skrývalo před zraky obyvatel. Chci docílit vzájemné symbiózy. Čtvrť se začne využívat a díky samotným lidem a jejich pohybu dostane šanci ožít a upozorňovat na sebe. Věřím, že čtvrť se v současné situaci nemusí do povědomí dostávat jen skrze informace o demoličních pracích a pochybných novostavbách, když v ní budou lidé moci zasahovat přímo do jejího srdce a ponoukat ji den co den do života. Třeba tak časem pochopíme, že právě my jsme ten život v ulicích, který je směrodatný.

Smysl života vnímám jako něco naprosto neuchopitelného. Samotný pojem a otázka, která každému přijde na mysl, je možná právě tím smyslem, který udržuje vše v chodu a nutí nás jít kupředu. Podstatnější nežli znát odpověď je pro mne náplň života. Nemyslím tím činnosti, které rádi děláme a v čem vidíme nějaký smysl, který nás naplňuje. Mám na mysli duši. Princip života - to čím se liší mrtvá věc od živé. V duši se skrývá identita a to ji činí veskrze skutečnou a zcela nepřenositelnou. Přesně tak přistupuji i k vyjádření podstaty čtvrti, ze které vzejde její smysl.

3.3. PROMĚNA

Pro ztvárnění srdce čtvrti jsem se rozhodl využít a proměnit opuštěný objekt v ulici Na Příkopě. Jedná se o torzo domu v samotném nitru čtvrti, který byl před lety opuštěn a v minulosti několikrát zasažen požáry zapříčiněných skvotery (tedy obyvateli bez řádné nájemní smlouvy nebo svolení majitele). Dům je poslední fyzickou překážkou pro výstavbu nového šestipatrového domu. V částečně vymlácených oknech, jakoby se odrážel osud celé čtvrti. Pomalovaná a oprýskaná omítka však stále udržuje jisté tajemství a napětí. Jelikož došlo již k demolici sousedícího domu, vznikl kolem objektu prázdný prostor, který na dům při průchodu čtvrtí upozorňuje. V důstojné tichosti tak vyčkává na svůj konec.

Rozhodl jsem se dům naplnit odrazem života a vytvořit z něj samotné srdce, které bude vyjadřovat smysl a funkčnost čtvrti. Bude fungovat jako symbol objevování na první pohled skrytého tajemství této městské části v centru Liberce.

Obytný dům v ulici Na Příkopě 332

Majitel:

TALCOVI PROPERTIES, s.r.o., Janáčkovo nábřeží 713/33, Smíchov, 15000 Praha

Památková ochrana:

Pam. zóna / budova, pozemek v památkové zóně

³ ***“Jme přesvědčení, že postavený dům nemá být prázdný.***

Dlouhodobě prázdný dům představuje pro svou lokalitu potíže, přitahuje negativní sociální jevy a snižuje hodnotu okolních nemovitostí. Zastavují se nové a nové plochy, přitom v centrech měst čekají na své využití prázdné nemovitosti.”

³ Mapování nevyužitých objektů v ČR. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz>

Nahlížení do katastru nemovitostí. Dostupné z: <http://www.ikatastr.cz/#ilat=50.768938&ilon=15.054924>

4. VÝSLEDNÝ PROJEKT

4.1. PROJEKT

Mým záměrem je vytvořit poutavý podnět pro pozorovatele, aby měl zájem objevovat skrytá místa a kouzlo čtvrti. Základem pro tento projekt je mapa reagující na pohyb. Nechám čtvrť komunikovat s člověkem na základě obrazců generovaných z pohybových dat. Každý zaznamenaný impuls vlije do zpustlých ulic život ve formě barev a tvarů. Jelikož se části čtvrti využívají zcela nerovnoměrně, důležitou roli bude hrát i intenzita vyobrazení. Na jisté rovině budou obyvatelé či pouze procházející lidé ovlivňovat podobu čtvrti. Odhalí se tak pro mnohé neznámá zákoutí a pomůže to poukázat na nejvíce zanedbané části. Výtvarně vycházím z postupně rozpíjejících se barevných obrazců, jejichž barevnost a intenzita se odvíjí od postupného přidávání pigmentu od středu barevného obrazce k jejím okrajům. To, jak se do mapy vlije barevnost, závisí na pohybu v ulicích. Z mapy bude tak na základě intenzity obrazců zcela zřetelné, do jaké míry jsou konkrétní části mapy využívány.

Ve čtvrti zůstává mnoho skryto. Není to pouze o sklopeném zraku a rychlé chůzi procházejících, jde o nepřehlednost čtvrti zapříčiněnou dnes již nepravidelnou zástavbou bortící vyčlenění ulic. Proto jsem se rozhodl vytvořit ucelující prvek, který bude využívat opuštěného domu. Tomuto prvku lze bez nadsázky říkat srdce čtvrti. Základem principu srdce bude výše zmíněná mapa převedená do reálného prostoru. Na povrch a vnitřní obvodové stěny domu výtvarně zachytím urbanistickou strukturu čtvrti, reflektující pouliční pohyb v reálném čase. Pozorovatel tak může být přímo z ulice, zejména ve večerních hodinách, v přímém vizuelním kontaktu se srdcem čtvrti, na jehož podobu má zcela zásadní vliv. Tento způsob bude pobízet k využívání ulic a k průchodu spojeným s poznáváním místa, ve kterém se právě člověk nachází. Stejný princip bude fungovat i uvnitř domu, kde se urbanistické struktury budou shodovat s vnějšími. Funkce čtvrti tak nebude tvořena zásahem nových stavebních prvků a účelových staveb, které se začnou využívat, nýbrž ona sama bude obsahem. Je to zcela opačný princip oživení, kdy elementárním prvkem, ze kterého život v ulicích vzejde budou samotní lidé. Pro orientaci pozorovatele budou sloužit světlocitlivé barevné prvky objevující se v ulicích. Barevnost bude odpovídat vyobrazování polohy na aktivní mapě.

obr. 11: Test pozorování struktur pigmentu

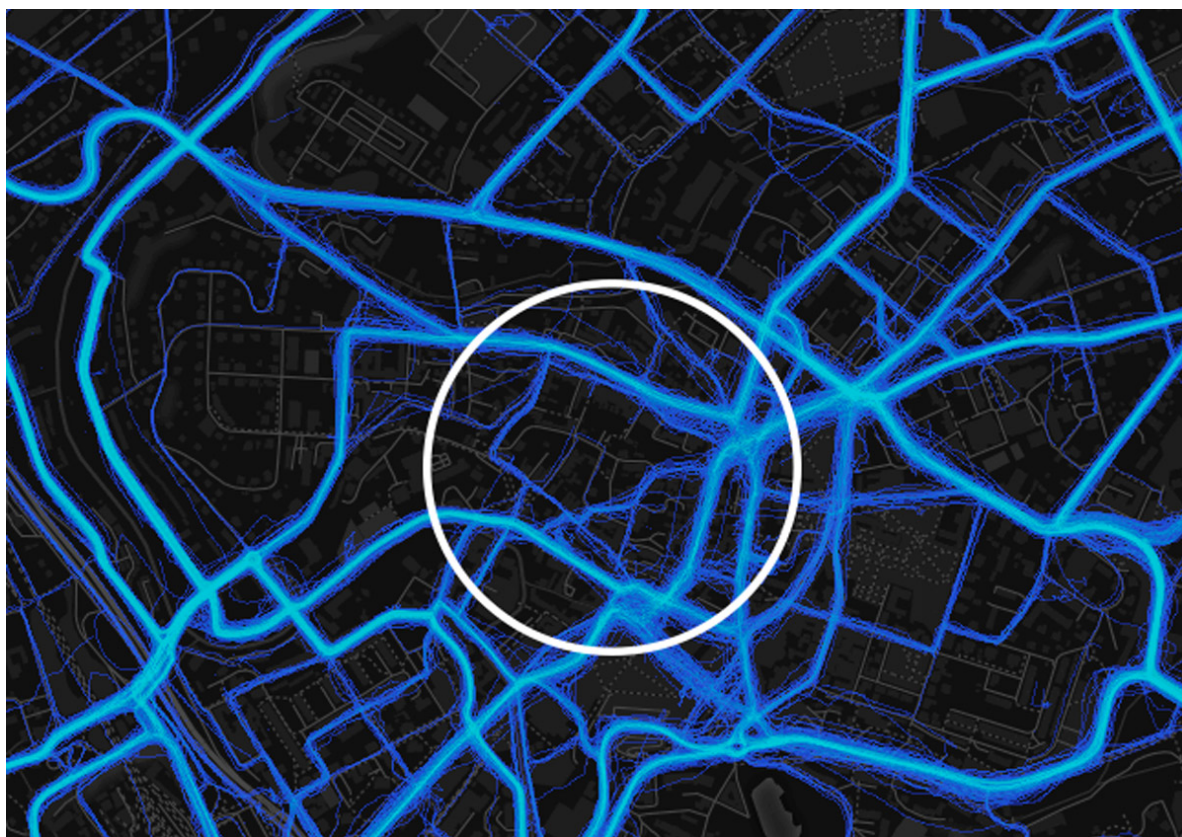
obr. 12: Aplikování pigmentových obrazců na mapu čtvrti

4.2. NÁSTROJE

4.2.1. ZÁZNAM

Sledování pohybu můžeme docílit v podstatě dvěma způsoby. Otevřeným nebo uzavřeným systémem. Do otevřeného systému proudí data zvenčí a na základě GPS zařízení vysílajících polohová data lze vymezit potřebnou lokaci, kterou chceme pozorovat. Výhoda tohoto řešení tkví v bezúdržbovosti, jelikož každý procházející vysílá svá polohová data sám z mobilního zařízení. Pro sběr dat lze navrhnout vlastní program, který data přijme a dle potřeby vyobrazí. Lze také využívat již fungujících veřejně přístupných programů a webových stránek, která se pozorováním a sběrem těchto dat zabývají. V tom případě je potřeba navrhnout vyobrazovací aplikaci, která z dat vygeneruje potřebné obrazce. Největší úskalí tohoto systému je tak vzájemná konektivita mezi jednotlivými prvky. Ačkoliv má tento způsob velice vysokou výpovědní statistickou hodnotu pro využívání cest a směrů v zanedbané čtvrti města, nedokáže být stoprocentní. V dnešní době má u sebe mobilní telefon téměř většina obyvatel města, ale ne každý má polohová data zapnutá, zejména kvůli hlídání vlastního soukromí.

Uzavřený systém pracuje s daty, která si sám vytvoří a veškeré impulsy, které do něj přijdou vycházejí ze skutečného pohybu, který zachytí. Sběr dat funguje na principu čidel zaznamenávajících veškerý pohyb v ulicích okolo Papírového náměstí. Oproti sledování na základě GPS signálu zde není riziko sběru dat, která mohou o poskytovateli vyzrazovat více, nežli je nutné, jelikož sledování polohy probíhá pouze na základě impulsů zaznamenaných pohybovými čidly. Jako předchozí systém i tento má svou slabinu. Pohyb směru nelze ve čtvrti sledovat tak detailně jako u otevřeného systému a impulsy se nedají konkrétněji přiřadit k pozorovatelům procházejícím vymezeným prostorem. Záznamová čidla je časem podrobovat údržbě, ať už z důvodu degradace materiálu a elektroniky či vnějších vlivů.

obr. 13: Otevřený systém snímající pohyb uvnitř čtvrti, zdroj: <http://labs.strava.com/heatmap/#6/-120.90000/38.36000/blue/bike>

obr. 14: Rozmístění snímačů uzavřeného systému vůči srdci čtvrti.

Rozhodl jsem se pro využívání uzavřeného systému. Příjem dat je jednodušší a působí na mě méně přenositelně, což koresponduje s mým návrhem vytvoření nepřenositelného prvku ikonického pro tuto část centra Liberce. Otevřený systém mi tak slouží pouze jako výchozí bod pro mou práci. Využiji jeho volnou přístupnost, abych dostal podložený obraz o intenzitách pohybu v konkrétních částech čtvrti. Jeho smysl v mé práci je tak čistě statistický.

4.2.2. KOMUNIKACE

Aby mohla čtvrť s pozorovatelem srozumitelně komunikovat, musel jsem zvolit vhodný způsob vyjádření. Potřebuji, aby srdce reagovalo na vzniklé situace z přichozích polohových informací uvnitř čtvrti a podle toho měnilo svou podobu. Pro transformování živoucí dvojrozměrné mapy do skutečného prostoru využiji velkoplošné nanesení fotoluminiscenčního pigmentu. Pohybové impulsy budou převáděny do nenápadného bodového UV osvětlení na obvodových stěnách domu, na které pigment dokáže bezprostředně zareagovat. Tvary a velikosti skvrn budou v odpovídajícím měřítku vůči podkladové mapě čtvrti. Pozice bodového osvětlení, kolem kterého bude vždy jeden reakční bod (obrazec) odpovídá pozicím pohybových čidel na mapě čtvrti. Pro pochopení chování barevného pigmentu jsem provedl pokusy, na kterých jsem sledoval jeho postupné strukturování. Mísením různých barev pigmentů a měněním jejich intenzity, jsem dostal zcela jasnou představu, ze které výtvarně vycházím v projektu. Díky světelným emisím, které fotoluminiscenční pigment vydává, docílím tzv. dominového efektu. Prvotní impuls vydá bodové UV světlo, dále se už bude pigment nabíjet směrem od středu obrazce od již nabitého, což bude mít za následek slábnutí světelných emisí u okrajů obrazce.

⁴ ***“Fluorescence patří mezi fotoluminiscenční záření, které je vyvoláno buď účinkem jiného dopadajícího záření, nebo účinkem dopadajících částic. Období mezi absorbcí a emisí je extrémně krátká (v řádu 10 nanosekund). V některých případech, na základě vlnové délky světla, však může být tato doba prodloužena na několik minut, nebo dokonce hodin.”***

Luminiscenční pigmenty jsou zdravotně nezávadné. Nerozkládají se, jsou velmi stabilní, tak jako je obecná vlastnost alkalických hlinitanů. Je to běžná anorganická látka. Dá se přidat ve 20% objemu do bezbarvých laků, lepidel, gelových a voskových svíček a do mýdlových hmot.

⁵ ***“Zajímavostí, která je spojena těmito pigmenty, je záhada jihlavského podzemí z 90. let. Lidé, kteří se svítilnou vstoupili do chodeb jihlavského podzemí pozorovali po zhasnutí chaotické žlutozelené obrazce na stěnách, které přisuzovali nadpřirozeným silám. Později se našlo vysvětlení – chodby byly během druhé světové války natřeny speciálním nátěrem „Lichtgelb“, který měl za úkol poskytovat nouzové žlutozelené osvětlení v případě výpadku elektřiny v chodbě. Po druhé světové válce byla tato skutečnost zapomenuta.”***

Aby pozorovatel mapě převedené do prostoru rozuměl a dokázal se v ní orientovat, budou v ulicích fragmenty barevných vyobrazení odpovídajících těm v srdci. Každá část čtvrti bude mít nezaměnitelnou výseč barevného spektra. Ta má za cíl zaujmout pozorovatele, dopomoci ho navádět do srdce čtvrti a následně poslouží jako identifikace části srdce, kterou svým průchodem ovlivnil.

^{4,5} Funkce a principy pigmentu. **CF Plus Chemicals s.r.o.** Dostupné z: http://www.chemieasvetlo.cz/?page_id=31

5. ZÁVĚR

Realizovatelnost je stěžejní úskalí veškerých snah ve čtvrti vybudovat smysluplný projekt. Malosti v dnešní době není věnováno příliš pozornosti. V tom vidím hlavní příčinu, proč vznikají honosné projekty bez měřítka, které mají za úkol vyřešit jakýkoliv problém. Když pominu negativní dopad na okolí, je to vlastně ten nejjednodušší způsob, který láká do pasti. Z toho pramení ona nepromyšlenost a necitlivost. Ve své diplomové práci jsem si dal za cíl upozornit na tento problém a přijít s řešením, které vzejde z přirozené podstaty věci. Čtvrť se během dlouhých desetiletí dostala do situace, kdy je snadné ji zatratit. V tom je právě ona zranitelnost celého prostoru. Nejsou to oprýskané stěny domů a nepravidelně problikávající pouliční osvětlení v neudržovaných ulicích. Je to ta snadná myšlenka vzdát se. Vytrhnout kus tváře města, která se zrovna pouze netváří přívětivě.

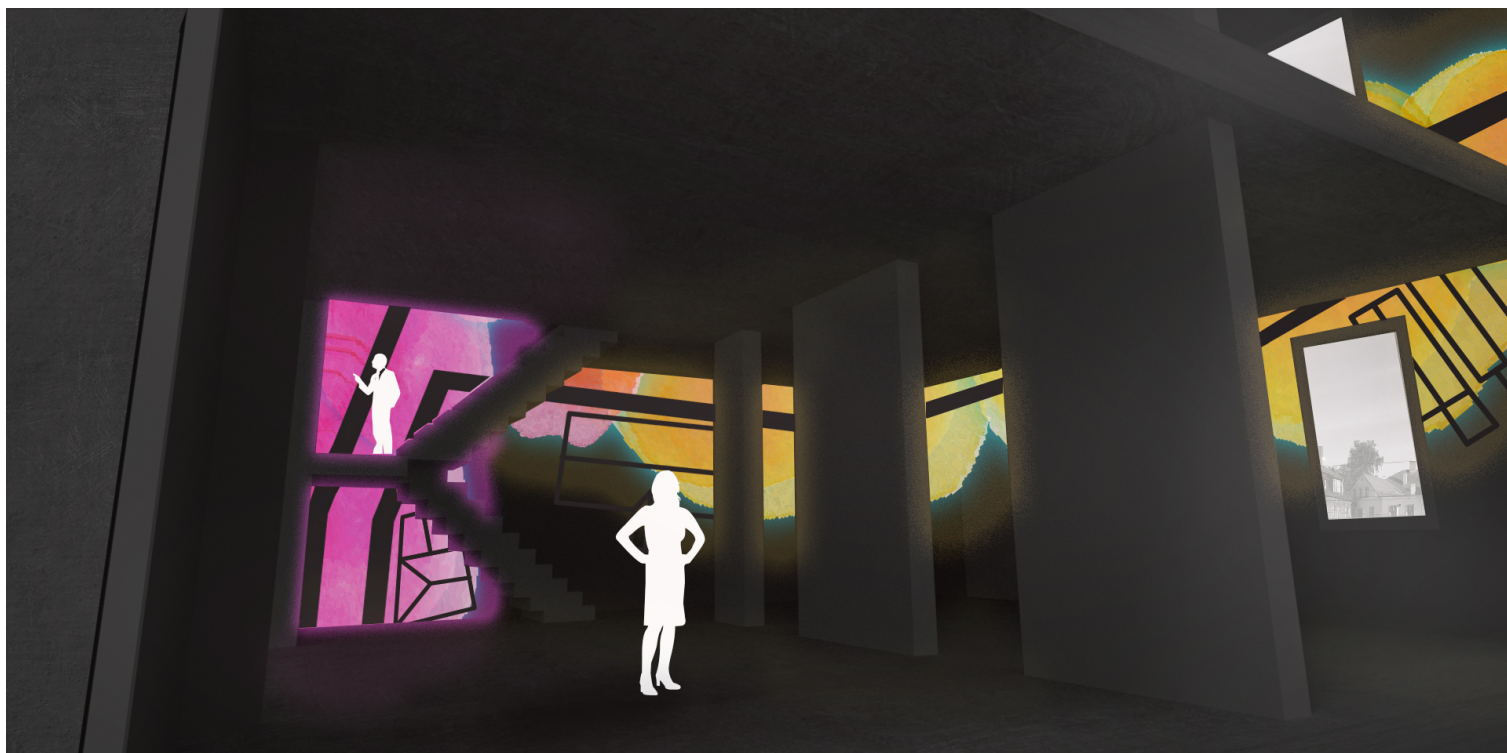
Při vymýšlení konceptu mi velice záleželo na vytvoření pozitivního projektu, díky kterému lidé vstoupí do prostoru s očekáváním a začnou se více zajímat o místo, kterým zrovna prochází. Tato práce nabízí funkčnost nutnou pro přetrvání čtvrti vycházející ze základních principů života. Jedno bez druhého nemůže fungovat. Funkce vytváří život a naopak. Je to způsob, jak vytvořit ve čtvrti zcela přirozený koncept, specifický pouze pro jedinou část města.

obr. 15: Vizualizace obrazců na průřezu domu v ulici Na Příkopě

obr. 16: Srdce čtvrti reflektující život v ulicích

obr. 17: Vyobrazení mapy a obrázců uvnitř domu

obr. 18: Vyobrazení mapy a obrázců v návaznosti na jednotlivá podlaží

obr. 19: Situace z ulice Lucemburská

obr. 20: Barevné navigační prvky v ulicích

6. SEZNAM ZDROJŮ

- **TECHNIK, Svatopluk, RUDA, Vladimír, *Liberec minulosti a budoucnosti Vyd.1. Liberec, Severočeské krajské nakladatelství, 1961, ISBN neuvedeno.***
- **VYDRA, Jiří, *Liberec: knižní sbírka fotografií, Vyd.1. Liberec, Severočeské nakladatelství Ústí nad Labem, 1977, evid.č. 45-007-77***
- **KAŠPAR, Roman, *Kniha o Liberci, Encyklopedická kniha, Vyd.2. Liberec, Dialog, 2004, ISBN 80-867-61-13-4***
- **OKRESNÍ ARCHIV – SOKA LIBEREC / *Státní oblastní archiv v Litoměřicích***
- **CHOCHOLOUŠKOVÁ Hana, LHOTOVÁ Markéta, *Zmizelé Čechy / Liberec Vyd. 1.Knihy nakladatelství Paseka, 2010, ISBN 978 -80-7432-031-6***
- **ZEMAN Jaroslav, *Liberec - urbanismus, architektura, industrial, pomníky, objekty, památky, 2011, nakladatelství KNIHY555, ISBN 978-80-86660-33-2***
- **DE LONG Lisa, *Křivky, Edice Pergamen - svazek 13, Vyd. 1. nakladatelství Dokořán s.r.o., 2014, ISBN 978-80-7363, 640-1***
- **WADE David, *Symetrie, Edice Pergamen - svazek 9, Vyd. 1. nakladatelství Dokořán s.r.o., 2012, ISBN 978-80-7363-410-0***
- **OBRAZOVÁ ENCYKLOPEDIE LIDSTVA, *Člověk, nakladatelství Euromedia Group - Knižní klub, 2005, ISBN 80-242-1455-5***
- **OBRAZOVÁ ENCYKLOPEDIE, *Vesmír, nakladatelství Euromedia Group - Knižní klub, 2006, ISBN 80-242-1668-X***
- ***<http://labs.strava.com/heatmap/#6/-120.90000/38.36000/blue/bike>***
- **DTZ, *mezinárodní poradenská společnost, Průzkum velikosti prodejní plochy na počet obyvatel, 2013, [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.dtz.com>***
- **Peregrini Jaroslav, *Význam a struktura, nakladatelství Oikoymenh, 1999, ISBN 80-86005-93-3***
- **Ursula Damm, *mapování pohybu v metru, zdroj: <http://ursuladamm.de/u-bahnhof-schadowstrasse/>***

- **Funkce a principy pigmentu. CF Plus Chemicals s.r.o., zdroj:**
www.chemieasvetlo.cz/?page_id=31
- **Otevřený systém snímající pohyb uvnitř čtvrti, zdroj:** **<http://labs.strava.com/heatmap/#6/-120.90000/38.36000/blue/bike>**
- **Mapování nevyužitých objektů v ČR, zdroj:** **<https://prazdnedomy.cz>**
- **Nahlížení do katastru nemovitostí, zdroj:** **<http://www.ikatastr.cz/#ilat=50.768938&ilon=15.054924>**

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

1 Znázornění situace propojení dvou přiléhajících městských částí	13
2 Vizualizace kapitoly	16
3 Veduta Liberce z roku 1736	19
4 Dům na dnešním parkovišti na Papírovém náměstí, 1.pol. 20. století	20
5 Pastýřská ulice, domek s křížem, datum neznámý	20
6 Zástavba v ulici U Stoky, 20.-30. léta 20. století	21
7 Cesta z ulice Na Poříčí k Lázeňskému vrchu, přelom 19. a 20. století	21
8 Dnešní podoba Papírového náměstí	24
9 Pohled z ulice Na Příkopě do ulice U Stoky	34
10 Vizualizace kapitoly konceptu	25
11 Test pozorování struktur pigmentu	30
12 Aplikování pigmentových obrazců na mapu čtvrti	30
13 Otevřený systém snímající pohyb uvnitř čtvrti	33
14 Rozmístění snímačů uzavřeného systému	33
15 Vizualizace obrazců na průřezu domu v ulici Na Příkopě	37
16 Srdce čtvrti reflektující život v ulicích	37
17 Vyobrazení mapy a obrazců uvnitř domu	38
18 Vyobrazení mapy a obrazců v návaznosti na jednotlivá podlaží	38
19 Situace z ulice Lucemburská	39
20 Barevné navigační prvky v ulicích	39

PŘÍLOHA

- CD-ROM s kompletním obsahem